

Spis treści

Wstęp	9
Wprowadzenie. Agresja i Agresywność (J. Martin Ramírez)	12
 Część I. Wybrane teorie i mechanizmy agresji – zagadnienia podstawowe	
Rozdział I. Czym jest agresja? Podstawowe pytania dotyczące agresji	27
1. Pytanie podstawowe: Agresja (aggression) – co to jest?	27
2. Pytanie: Czy agresję można wypreparować z motywów? Motywy agresji	29
3. Pytanie: Czy oprócz ofiary cierpi także agresor?	30
4. Pytanie: Czy agresja jest równa agresji?	30
5. Pytanie: Agresja: emocje czy rozum?	31
6. Pytanie: Czy można uporządkować przejawy i formy agresji? Jakie są wymiary agresji?	33
7. Pytanie: W jakich zachowaniach może wyrażać się agresja?	34
8. Pytanie: Czy agresja, przymus i przemoc to to samo?	38
9. Pytanie: Czy agresja jest tym samym co agresywność?	40
10. Pytanie: Jakie są kierunki poszukiwań mechanizmu agresji?	42
Rozdział 2. Podstawowe teorie i mechanizmy powstawania agresji	45
2.1. Biologiczne teorie agresji	45
2.2. Agresja w ujęciu etologicznym	50
2.3. Agresja ujmowana na gruncie teorii ewolucji – stanowisko socjobiologii	52
2.4. Agresja z perspektywy genetyki behawioralnej – problem dziedziczenia	54
Rozdział 3. Psychologiczne koncepcje agresji	56
3.1. Agresja jako destrukcyjny instynkt	56
3.2. Agresja jako popęd ukierunkowany na cel a teoria frustracji-agresji	57
3.3. Rola negatywnych afektów w regulacji agresji	60
3.4. Agresywne skrypty a przetwarzanie informacji społecznych	62
3.5. Uczenie się agresji: rola wzmocnienia i naśladownictwa	63
3.6. Agresja jako przymuszający wpływ społeczny	64
3.7. Ogólny interakcyjny model agresji	66

3.8. Podsumowanie. Agresja jako zjawisko biopsychospołeczne.	68
3.8.1. Zapowiedź nowych tropów, nowych kierunków poszukiwań wyjaśnienia agresji i jej związków z właściwościami podmiotu i sytuacji	70

Część II. Podstawowe problemy badań nad agresją i jej uwarunkowaniami

Rozdział 4. Wybrane problemy badań nad agresją: obszary, strategie

i narzędzia pomiaru	73
4.1. Problemy dotyczące wyznaczników obszaru badawczego i integracji uzyskanych rezultatów.	73
4.1.1. Jakie problemy stwarzają zbyt szczegółowo sformułowane obszary badawcze? . .	75
4.1.2. Co pomaga badaczom integrować rezultaty badań?	75
4.1.3. Etapy integracji: jak rezultat może stać się nauką?	77
4.2. Metody badania agresji – podział i charakterystyka wybranych narzędzi pomiaru	79
4.3. Wybrane metody badań nad agresją.	80
4.3.1. Metody obserwacyjne – znaczenie czynników kulturowych i środowiskowych w badaniach nad agresją	80
4.3.2. Skale oceniające zachowanie innych	83
4.3.3. Eksperyment	84
4.3.4. Arkusze samoobserwacyjne	84
4.3.5. Narzędzia jakościowe w badaniu zachowań agresywnych	91

Rozdział 5. Uwarunkowania agresji wśród młodzieży 93

5.1. Wybrane uwarunkowania agresji jako zjawiska biopsychospołecznego	93
5.2. Czynniki chroniące i czynniki ryzyka powstawania agresji w okresie dojrzewania	100
5.3. Uwarunkowania socjodemograficzne agresji – mit czy rzeczywistość?	102
5.4. Oddziaływania rodzicielskie jako uwarunkowania agresji u dzieci i młodzieży.	105
5.5. Sprawca i ofiara – dwie strony tego samego problemu? Uwarunkowania podmiotowe i społeczne wchodzenia w rolę sprawcy i ofiary	122

Rozdział 6. Etapy i ścieżki w rozwoju agresywności – propozycja modelu badawczego i jego weryfikacji 132

6.1. Prezentacja modelu.	133
6.2. Weryfikacja modelu i kierunki modyfikacji	137
6.3. Rezultaty badań własnych: nowe zjawiska i kierunki dalszych poszukiwań.	137

Część III. Przejawy agresji – ponadczasowe problemy i nowe wyzwania

Rozdział 7. Zachowania agresywne – klasyczna klasyfikacja zjawiska. 141

7.1. Podział zachowań agresywnych	142
7.2. Uwarunkowania społecznej akceptacji zachowań agresywnych	144

Rozdział 8. Przejawy zachowań agresywnych w kontekście interakcji społecznych – stary problem, nowe formy	146
8.1. Asertywność – technika obrony granic, strategia komunikacji, postawa czy agresja akceptowana społecznie?	146
8.2. Cyberbullying – przemoc grupowa w nowej odsłonie.	149
8.2.1. Jak oceniać skuteczność programów profilaktycznych?	151
8.3. Mobbing – przemoc ukryta w zasadach grupy	153
8.3.1. Rozumienie zjawiska <i>mobbingu</i>	153
8.3.2. Cechy sytuacji mobbingowej	154
8.3.3. Konsekwencje mobbingu	155
8.3.4. Czynniki ryzyka i czynniki chroniące przed mobbingiem.	156
Rozdział 9. Formy agresji na przestrzeni życia jednostki – agresja w późnej dorosłości	156
9.1. Zachowania agresywne starzejących się osób i problemy z ich pomiarem.	160
9.2. Przyczyny agresji seniorów w perspektywie neuropsychologicznej i teorii pomyślnego starzenia się	163
9.3. Zachowania agresywne wobec seniorów	168
9.4. Zachowania agresywne w małżeństwach w okresie późnej dorosłości	172
9.5. Problemy agresywności i agresji w starości jako biała plama w badaniach i dyskursie społecznym.	174
Zakończenie	177
Literatura	180
Indeks nazwisk	201
Spis tabel	208
Spis rysunków	209
Nota o autorach	210